دەقی یاسای سەرۆکایەتیی هەریَمی کوردستان-عیراق

بەناوی خوای بەخشندەو میهرەبا
بەناوی گەل
ئەنجومەنی نیشتمانیی کوردستان-عیراق
ژمارەی دەرکردن: 1
رۆژی دەرکردن:8/6/2005

بەپشتبەستن بەبرگە (1) لەماددەی (56)و ماددەی (53) لەیاسای ژمارە (1)ی هەموارکراوی ساڵی 1992,
لەبەر رۆشنایی ئەوەی کە ژمارەی یاسایی لەئەندامانی ئەنجومەنی نیشتمانیی کوردستان-عیراق
خستوویانەتەروو، هەروەها ئەوەی کەئەنجومەن لەدانیشتنی ژمارە (3)ی رۆژی (2005/6/7)دا گەڵاڵەی کردو
لەسۆنگەی ئەو دەسەڵاتەی پیَمان دراوە بەپیَی برگە (3) لەماددەی دووەم لەیاسای ژمارە (10)ی ساڵی 1997،
بریارمان دا ئەم یاسایەی خوارەوە دەربکەین:

یاسای ژمارە (1)ی ساڵی2005
یاسای سەرۆکایەتی هەریَمی کوردستان-عیراق
بەشی یەکەم
ئەحکامی گشتی
ماددەی یەکەم:
هەریَمی کوردستان-عیراق سەرۆکیَکی دەبیَت پیَی دەگوتریَت (سەرۆکی هەریَمی کوردستان-عیراق)
کەسەرۆکی باڵای دەسەڵاتی راپەراندنە لەهەریَمدا.
ماددەی دووەم:
هاووڵاتیانی کوردستان-عیراق لەریَگەی دەنگدانی گشتیی نهیَنیی راستەوخۆوە سەرۆکیَك بۆ هەریَم هەڵدەبژیَرن
کەنویَنەرایەتیان دەکات و بەناوی ئەوانەوە لەهەردوو ئاستی ناوخۆو دەرەوەدا قسە دەکات و هاوئاهەنگی دەکات
لەنیَوان دەسەڵاتە فیدراڵیەکان و دەسەڵاتەکانی هەریَمدا.
ماددەی سیَیەم:
ماوە) ویلایەت)ی سەرۆکی هەریَم چوار ساڵ دەبیَت و دەکریَت بۆ جار (ویلایەت)ی دووەم هەڵبژیَردریَتەوە.
ماددەی چوارەم:
دەنگدان بۆ هەڵبژاردنی سەرۆکی هەریَم لەوادەی هەڵبژاردنی ئەنجومەنی نیشتمانیی کوردستان-عیراق
بەریَوەدەچیَت، بەو مەرجەی لەگەڵ حوکمی ماددەی سیَیەمی ئەم یاسایەدا ناکۆك نەبیَت و لەمادەی دیاریکراو بۆ
ویلایەتەکەی کەم نەکاتەوە.
بەشی دووەم
مەرجەکانی پاڵیَوراوو دەنگدەر
ماددەی پیَنجەم:
پیَویستە پاڵیَوراو ئەم مەرجانەی تیَدابیَت:
1-تەمەنی لەکاتی هەڵبژاردندا لەچل ساڵ کەمتر نەبیَت.
2-هاووڵاتی کوردستان-عیراق بیَت دانیشتوو بیَت تیَیدا.
3-مافە مەدەنی و سیاسییەکانی هەبیَت.
ماددەی شەشەم:
پیَویستە دەنگدەر ئەو مەرجانەی تیَدابیَت کە لەیاسای هەڵبژاردنی ئەنجومەنی نیشتمانیی کوردستان-عیراق
ژمارە (1)ی هەموارکراوی ساڵی(1992) دا هاتوون.

بەشی سیَیەم
پاڵاوتن و هەڵبژاردن
ماددەی حەوتەم:
1-داواکاریی پاڵاوتن پیَشکەش بەدەستەی باڵای سەرپەرشتیاری هەڵبژاردنی ئەنجومەنی نیشتمانیی کوردستان-عیراق دەکریَت بەلانی کەم سی رۆژ بەر لەوادەی ئەنجامدانی.
2-پیَویستە دەستەی باڵا لەماوەی چوار رۆژ لەرۆژی پیَشکەشکردنەکەوە داواکاری پاڵاوتن و راگەیاندنی یەکلابکاتەوە.
3-پاڵیَوراو مافی لاریی نیشاندانی هەیە بەرامبەر بریاری رەتکردنەوە لەبەردەم دادگای تەمییزی هەریَمی کوردستاندا لەماوەی حەوت رۆژ لەرۆژی دەرچوونی بریارەکەوە.

4-دادگا بڕیارێکی یەکلاکەرەوە سەبارەت بەلاریی نیشاندانەکە دەردەکات و لەماوەی دوو ڕۆژ لەڕۆژی پێشکەشکردنیەوە بەدادگاکە ڕایدەگەیەنێت و پاڵێوراویش لەڕۆژی دەرچوونەکەوە بەپێراگەیاندراو (تەبلیغ کراو) دادەنرێت.
5-دەستەی باڵا بەلانی کەم پانزە ڕۆژ بەر لەوادەی هەڵبژاردن ناوی پاڵێوراوەکان ڕادەگەیەنێت.
ماددەی هەشتەم:
ئەوەی لەهەڵبژاردندا زۆرینەی سادەی دەنگی دەنگدەران بەدەست بهێنێت، بەبراوە دادەنرێت.
بەشی چوارەم
ئەرك و دەسەڵاتەکانی سەرۆکی هەرێم
ماددەی نۆیەم:
سەرۆکی هەرێم پاش هەڵبژاردنی و بەرلەوەی دەست بەئەرکەکانی بکات ئەم سوێندەی خوارەوە لەبەردەم ئەنجومەنی نیشتمانیی کوردستانی عیراقدا دەخوات لەماوەی حەوت ڕۆژ لەڕۆژی هەڵبژاردنییەوە:
)سوێند دەخۆم بەخوای گەورە کە مافەکان و دەستکەوتەکان و یەکێتی و بەرژەوەندییەکانی هاووڵاتیانی هەرێمی کوردستان بپارێزم و بەڕاستگۆیی و دڵسۆزییەوە ئەرکەکانم جێبەجێ بکەم).
ماددەی دەیەم:
سەرۆکی هەرێم ئەم تایبەتمەندی و دەسەڵاتانەی خوارەوە پیادە دەکات:
یەکەم: دەرکردنی ئەو یاسایانەی کە ئەنجومەنی نیشتمانیی هەرێم دایاندەرێژێت لەماوەی (10) ڕۆژ لەڕۆژی دەرکردنیانەوەو مافی لاریی نیشاندانی بەرامبەر هەموو یان بەشێکی ئەو یاسایانە هەیەو گەڕاندنەوەیان بۆ ئەنجومەن بەمەبەستی چاوپێداخشاندنەوەیان ,ئەنجومەن لەبارەیانەوە بڕیاری کۆتایی دەبێت.
دووەم:دەرکردنی مەرسوومێك بەئەنجامدانی هەڵبژاردنی گشتیی ئەنجومەنی نیشتمانیی هەرێم لەحاڵەتی هەڵوەشاندنەوەی یاخود کۆتاییهاتنی ماوەی خولی هەڵبژاردنەکەی لەماوەی (15) ڕۆژدا.
سێیەم: دەرکردنی مەرسوومی بانگهێشتی ئەنجومەنی نیشتمانیی هەرێم بۆ خولی بەستنی یەکەمی خولی هەڵبژاردن لەماوەی (دە ڕۆژ) لەڕۆژی ڕاگەیاندنی ئەنجامی کۆتاییەوە، لەحاڵەتی دەرنەچوونی بانگەشەش بۆی ئەنجومەن یەکسەر لەڕۆژی دوای کۆتاییهاتنی ماوەی ئاماژە بۆکراودا کۆدەبێتەوە.
چوارەم: هەڵوەشاندنەوەی ئەنجومەنی نیشتمانیی کوردستان-عیراق بەمەرسوومێك لەم حاڵەتانەی خوارەوەدا:
1-ئەگەر پتر لەنیوەی ئەندامەکانی دەست لەکاربکێشنەوە.
2-ئەگەر ڕێژە (نێاب)ی یاسایی بۆ کۆبوونەوەی لەماوەی چل و پێنج ڕۆژ لەڕۆژی بانگهێشتکردنیەوە بۆ بەستنی خولی هەڵبژاردنەکەی, تەواو نەبێت.
3-ئەگەر ئەنجومەن متمانە بەئەنجومەنی وەزیران نەدات بۆ سێ پێکهاتەی وەزاریی جیاجیاو بەدوای یەکدا.
4-ئەگەر پەیڕەوی ناوخۆی ئەنجومەن بگۆردرێت لەکاتێکدا ئەو ماوەیەی بۆ خولی هەڵبژاردنەکەی ماوەتەوە شەش مانگ و بەرەو خوار بێت.
پێنجەم: دەرکردنی بڕیار کەهێزی یاسای هەیە پاش ڕاوێژو ڕێککەوتنی لەگەڵ سەرۆکی ئەنجومەنی نیشتمانیی و ئەنجومەنی وەزیرانی هەرێم، ئەویش کاتێك هەرێمی کوردستان و سیستمە سیاسیەکەی یاخود ئاسایشی گشتی تێیدا یان دامەزراوە دەستوورییەکانی دوچاری مەترسیی خەتەرناکی ئەوتۆ دێن کەهەڕەشە لەقەوارەکەی بکەن و بەجۆرێك کۆبوونەوەی ئەنجومەنی نیشتمانی نەتوانرێت بکرێت، بەو مەرجەی ئەو بڕیارانە بخرێنە بەردەم ئەنجومەنی نیشتمانیی هەرێم لەکاتی یەکەم کۆبوونەوەیدا ئەگەر نەشخرێنە بەردەمی یاخود خرانە بەردەمی و ئەنجومەن پەسەندی نەکردن ئەوا سیفەتی یاساییان نامێنێت.
شەشەم: لێبووردنی تایبەت بۆ حوکمدراوەکان بەپێی یاسا.
حەوتەم: پەسەندکردنی حوکمەکانی ئیعدام یان سووك کردنیان بۆ زیندانیی ئەبەدی (هەتا هەتایی).
هەشتەم: جاردانی باری نائاسایی (حالە الگوارىء) بەپێی یاسایەکی تایبەت.
نۆیەم: بانگهێشتکردنی ئەنجومەنی وەزیران بۆ کۆبوونەوە بەشێوەیەکی کتوپڕ لەکاتی پێویستیداو گفتوگۆکردن لەبارەی ئەو مەسەلە دیاریکراوانەی کە لەپێناویدا کۆبوونەوەکە دەکرێت و سەرۆکایەتیکردنی ئەم کۆبوونەوەیە.
دەیەم: ڕێگەدان بەهاتنە ژوورەوەی هێزە چەکدارە فیدراڵیەکان بۆ هەرێم لەکاتی پێویستیدا بەرەزامەندی ئەنجومەنی نیشتمانی هەرێم.
یانزەهەم: سەرۆکی هەرێم بۆی هەیە هێزەکانی پیشمەرگە بۆ دەرەوەی هەرێم جووڵە پێ بکات بەرەزامەندیی ئەنجومەنی نیشتمانیی کوردستان-عیراق.
دوانزەهەم: ڕاسپاردنی سەرۆك وەزیران پاش دەستنیشانکردنی لەلایەن ئەنجومەنی نیشتمانیی کوردستان- عیراقەوە بەپێکهێنانی وەزارەت (کابینە) ئەویش لەماوەی سی ڕۆژ لەڕۆژی ڕاسپاردنەکەیەوە.
سیانزەهەم: دەرکردنی مەرسووم بەقبوڵکردنی دەست لەکارکێشانەوەی ئەنجومەنی وەزیران یان وەزیر لەکاتی متمانە لێسەندنەوە لەهەر یەکێکیاندا.
چواردەهەم: دەرکردنی مەرسووم بەقبوڵکردنی دەست لەکارکێشانەوەی ئەنجومەنی وەزیران یان وەزیرو

راسپاردنیان بەبەردەوامبوونیان لەئەرکەکانیاندا تاکاتی پێکهێنانی کابینەی نوێ.
پانزەهەم: دانانی خاوەن پلە تایبەتمەند (الدرجات الخاصة) لەبەر رۆشنایی پاڵاوتنی وەزیری تایبەت و رەزامەندی ئەنجومەنی وەزیراندا.
شانزەهەم: دانانی حاکمەکان و سەرۆك و ئەندامانی داواکاریی گشتی پاش پاڵاوتنیان لەلایەن ئەنجومەنی دادوەریی هەرێمەوە.
حەڤدەهەم: بەخشینی پلەی سەربازیی بەئەفسەرەکانی هێزە چەکدارەکانی هەرێم و هێزەکانی ئاسایشی ناوخۆو دەرکردنیان و خانەنشینکردنیان بەگوێرەی یاسا رەچاوکراوەکان.
هەژدەهەم: بەخشینی میدال و نیشانە بەپێی یاسا.
ماددەی یانزەهەم: مووچەو دەرماڵەکانی سەرۆکی هەرێم بەیاسایەك دیاری دەکرێن.
ماددەی دوانزەهەم: سەرۆکایەتی هەرێم دیوانێکی دەبێت کە پێکهاتەکەی و ئەرکەکانی بەیاسایەك دادەنرێن.
ماددەی سیانزەهەم:
1-سەرۆکی هەرێم فەرماندەی گشتیی هێزەکانی پێشمەرگەی هەرێمی کوردستان-عیراقە.
2-سەرۆکی هەرێم جێگرێك بۆ فەرماندەی گشتیی هێزەکانی پێشمەرگەی هەرێمی کوردستان-عیراق دادەنێت تا یارمەتی بدات لەجێبەجێکردنی ئەرکەکانی لەم بوارەداو لەکاتی ئامادەنەبوونیدا شوێنی دەگرێتەوە.
ماددەی چواردەهەم: لەحاڵەتی ئامادەنەبوونی سەرۆکی هەرێم لەبەر هەر هۆکارێك بێت، بەوەکالەت سەرۆکی ئەنجومەنی وەزیران ئەرکەکانی دەگرێتە ئەستۆ.
ماددەی پانزەهەم:
ئەگەر پۆستی سەرۆکی هەرێم لەبەر هەر هۆکارێك چۆڵ بوو ئەوا سەرۆکی ئەنجومەنی نیشتمانیی کوردستان-عیراق ئەرکەکانی دەگرێتە ئەستۆی تا کاتی هەڵبژاردنی سەرۆکێکی نوێ لەماوەی شەست رۆژ لەرۆژی چۆڵبوونی پۆستەکەوە.
ماددەی شانزەهەم:
ماوەی سەرۆکایەتیی سەرۆکی هەرێم بەبریارێکی ئەنجومەنی نیشتمانیی کوردستان-عیراق کۆتایی دێت لەم حاڵەتانەی خوارەوەدا:
1-ئەگەر سەرۆکی هەرێم داوای ئەمە بکات.
2-نەتوانێت لەبەر هەر هۆکارێك بێت ئەرکەکانی جێبەجێبکات.
3-متمانە لێ سەندنەوەی بەرەزامەندی بەلانی کەم (*)ی ئەندامانی ئەنجومەنی نیشتمانیی کوردستان-عیراق و لەرێگەی دەنگدانێکی نهێنییەوە.
بەشی پێنجەم
ئەحکامی ئینتیقالی
ماددەی حەڤدەهەم:
هەڵبژاردنی سەرۆکی هەرێم بۆ جار (ویلایەت)ی یەکەم لەلایەن ئەنجومەنی نیشتمانیی کوردستان-عیراقەوە بەزۆرینەی ئەندامەکانی دەبێت ئەمەش وەك ئیستیسنایەکی حوکمی ماددەی دووەمی ئەم یاسایە.
ماددەی هەژدەهەم:
یاسای ژمارە (2)ی ساڵی 1992 (یاسای هەڵبژاردنی رابەری بزووتنەوەی رزگاریخوازی کورد)و یاسای ژمارە (10)ی هەموارکراوی ساڵی 1997، هەڵدەوەشێندرێنەوە.
ماددەی نۆزدەهەم:
پێویستە ئەنجومەنی وەزیران و لایەنە پەیوەندەارەکان ئەحکامی ئەم یاسایە جێبەجێ بکەن.
ماددەی بیستەم:
ئەم یاسایە لەرۆژی دەرچوونیەوە جێبەجێ دەکرێت و لەرۆژنامەی رەسمی (وقائع كوردستان)دا بڵاودەکرێتەوە.
عەدنان رەشاد موفتی
سەرۆکی ئەنجومەنی نیشتمانیی کوردستان-عیراق

هۆکارە پێویستەکان
لەسۆنگەی ئەوەی کە هەر سیستمێکی سیاسی سەرۆکێکی هەیە کە یەکێتی گەل و نیشتمان بەرجەستە دەکات و لەناوەندە سیاسی و نێودەوڵەتییەکاندا بەناوی ئەوانەوە قسە دەکات و چاودێریی بەرژەوەندییەکانی هاوڵاتیان دەکات بەوپێیەی سەرۆکی باڵای دەسەڵاتی راپەراندنەو بەکۆڵەگەیەکی بنەرەتی بۆ سەقامگیربوونی
هەلومەرجی سیاسی و پێشکەوتنی کۆمەڵ دادەنرێت، هەروەها لەبەرئەوەی هەلومەرجی پێشووی ناوخۆ لەبارو گونجاو نەبوو بۆ تەواوکردنی پرۆسەی هەڵبژاردنی رابەری بزووتنەوەی رزگاریخوازی کورد بەپێی یاسای ژمارە (2)ی ساڵی 1992و کە ئەوسا وەك بەدیل (ئەلتەرناتیف)ێك بوو بۆ پۆستی سەرۆکی هەرێم ئەمەش وای پێویست کرد دواتر یاسای ژمارە (10)ی ساڵی 1997 دەربکرێت و دەسەڵاتەکانی لەنێوان سەرۆکی ئەنجومەنی

نیشتمانیی کوردستان-عیراق و سەرۆکی ئەنجومەنی وەزیرانی هەرێمدا دابەش بکرێت , بەلەبەرچاوگرتنی ئەو گۆڕانکارییە سیاسیە گەورانەی کەپاش رووخانی رژێمی دیکتاتۆر سەدام حسێن بەسەر بارودۆخی عیراقدا هاتوون و پەسندکردنی فیدرالی وەکو سیستمێکی سیاسی لەیاسای بەڕێوەبردنی دەوڵەتی عیراق بۆ قۆناغی گواستنەوەو سەرکەوتنی هەڵبژاردنی گشتی لەعیراق لەپێکهێنانی یەکەم کۆمەڵەی نیشتمانیی هەڵبژێردراوی عیراق و بەشداربوونی کورد لەدەسەڵاتە فیدراڵییەکاندا لەوانە سەرۆکایەتیی کۆمار، هەروەها لەسۆنگەی ئەوەی کەقۆناغی داهاتوو یەکخستنی هەڵویَست و هەوڵ دەخوازێت بۆ هێنانەدیی خواستەکانی گەلی کوردستان-عیراق لەئازادی و دیموکراسی و فیدراڵیدا، وای پێویست کرد ئەم یاسایە دابنرێت.

تێبینی : دەقی یاساکە بەزمانی عەرەبی دارێژراوەو پەسەند کراوە , ئەمەش دەقێکی تەرجەمەکراوی نارەسمییە کە کوردستانی نوآ کردوویەتی بەکوردی .

(*)لەبەر ئەوەی لەو دەقە عەرەبییەی پێمان گەیشتووە ژمارەکە بەبۆشایی جێهێڵراوە ئێمەش وامان هێشتەوە .